

GR-2004/004/42228001-1201

राज्यातील प्रस्तावित मुल्लापूर व कोल्हापूर
पध्दतीच्या बंधा-यांचे निराकरण करून देण्या
बंधारे घेण्याबाबत.

महाराष्ट्र शासन,

ग्राम विकास व जनसंधारण विभाग,

शासन परिपत्रक क्रमांक: लपाधो १०२५/प्र. क्र. २८२/जल-२-३,

मंजूर, मुंबई- ४०० ०३२, दिनांक: २२/३/२००४

परिपत्रक

राज्यात पूल वजा बंधारे योजनांची कामे मोठ्या प्रमाणावर हाती घेण्या-
बाबत लोक प्रतिनिधींकडून शासनाकडे सातत्याने मागण्या येत आहेत. शासनाच्या
सांख्यिक बांधकाम विभागाने क्र. पीएलएन १०७५/ए-१-१३-२३(३८-अ) का.
३०, दिनांक २४.३.१९७६ अन्वये परिपत्रक निर्गमित केले आहे. त्या
आधारे त्याप्रमाणे अशा प्रकारच्या योजना पूर्वी काही ठिकाणी घेण्यात आलेल्या
आहेत. अशा प्रकारच्या योजना जाता मोठ्या प्रमाणावर हाती घेण्यासाठी व
अशा योजना हाती घेताना पाटबंधारे विभाग व सार्वजनिक बांधकाम विभाग
भांड्यात योग्य ते सहकार्य रद्दावे या उद्देशाने शासन परिपत्रक क्रमांक: संकोर्ण
१०८२/२३७/लपा-२, दिनांक १२.४.१९९१ अन्वये पाटबंधारे विभागाने सूचना
निर्गमित केलेल्या आहेत.

मध्यंतरात सन १९९२ मध्ये शासनाने जनसंधारण विभागाने निर्दिष्टा वेळी
जून २५० हे. क्षमतेपध्दतीच्या योजना कार्यान्वित करणेसाठी जनसंधारण विभागाने
हस्तक्षेपित झाल्यात व त्यांना स्थानिक स्तर योजना म्हणून लक्षणात घेऊ
नायेत. जागा ० ते १०० हे. तिथून क्षमतेच्या योजना जिल्हा स्तरावरील व
१०१ ते २५० हे. तिथून क्षमतेच्या योजना जिल्हा पाटबंधारे (स्था. स्तर) क्षेत्र मार्फत
राज्यस्तरात येतात. म्हणून पूल वजा कोल्हापूर पध्दतीचे बंधारे घेताना जिल्हा
परिषद व जिल्हापाटबंधारे (स्था. स्तर) क्षेत्र खालील प्रमाणे मार्गदर्शनावर सूचना
निर्गमित करण्यात येत आहेत.

१. पूल वजा बंधारे कोल्हापूर पध्दतीचे बंधा-याच्या मापदंडात असत असल्यात
पूलाच्या पायाची खोली ३ मीटरपध्दती असली तरीही असे किंवा बांधकाम करण्यास
हरकत नाही. परंतु त्यामुळे बंधा-याच्या बांधकामाची नवी तक्रार घेऊ
नाये म्हणून संरक्षण बांधे लागणारे असल्यात त्या बाबती बंधा-याच्या अंदाजपत्रकात
जनसंधारण विभागाने तरतूद करावी.

२. राष्ट्रीय महामार्ग, अति महत्वाचे महामार्ग व लोकमान्यांच्या क्षेत्र
येणा-या मार्गावर असे बंधारे येऊ नयेत. तसेच वन क्षेत्रात किंवा वनक्षेत्राजवळ अशा-
प्रकारचे बंधारे येऊ नयेत, कारण अशा प्रकारच्या बंधा-यात मुक्त अंतर कमी
असल्याने पाण्याबरोबर त्यात येणारी झाडे व वनस्पती पुलास धोका उत्पन्न
करू शकतील.

३. जेथे पुलाचा उपयोग कोल्हापूर पध्दतीच्या बंधा-वापरिता करणे शक्य आहे किंवा जेथे बंधा-वावरील रस्ता मोठा करून सर्वसाधारण वाहतुकीसाठी त्याचा उपयोग पुलाकरिता करणे शक्य आहे, तो ज्याठिकाणे पुला व बंधारा, रुकन रुकन रूथ वागविता येईल, फक्त अशा पुलाचे / बंधा-वाटे बांधणीत असे संयुक्त बांधकाम करण्याचा विचार करण्यात यावा. अति उंच पुलाचा विचार अशा संयुक्त बांधकामासाठी करणे योग्य ठरणार नाही. कारण अतो उंचीवरून फर्या बदलणे व काटणे आताचे होईल.

४. अस्तित्वात असलेल्या पुलांचे बंधा-वात स्मृतिर करताना या स्मृतिरखाली लागणारा सर्व खर्च जलसंधारण विभागाने करावा आणि या खर्चाचे जेथे बंधारा बांधल्यामुळे पुलासाठी कराव्या लागणा-या निरक्षणात्मक उपायांसाठी समाप्ति करावा. नवीन पुलाचे प्रयोजन असलेले जेव्हा सार्वजनिक बांधकाम विभागाने जलसंधारण विभागाकडे संपर्क साधून त्याबरोबर बंधारा घेता येईल का, याची विचारणा करावी व तशी शक्यता असल्यास सार्वजनिक बांधकाम विभागाने प्रशासकीय मान्यता घेऊन त्या विभागानेच सर्व खर्चास प्रथम पूर्ण बांधकाम करावे. पुलाबरोबर बंधारा देखल्याने जो जादा खर्च होईल त्याची जलसंधारण विभागाने सार्वजनिक बांधकाम विभागास पथावकाश प्रतिपूर्ती करावी. जेव्हा जलसंधारण विभागाचा बंधारा बांधण्याचा मूळ प्रस्ताव असेल [जो जलसंधारण विभागाच्या खर्चाचा निष्कात असेल] व त्याबरोबर पूल घेण्यास सार्वजनिक बांधकाम विभागाने सहमती दाखविली तर जलसंधारण विभागाने सार्वजनिक बांधकाम विभागाच्या अडकाने प्रस्ताव तयार करून व प्रशासकीय मान्यता घेऊन सर्व खर्चास प्रथम पूर्ण बांधकाम करावे व बंधा-वा बरोबर पूल देखल्याने पुलासाठीचा जादा खर्चासुळे बंधा-वा जादा खर्चाची प्रतिपूर्ती सार्वजनिक बांधकाम विभागाने पथावकाश करावी.

५. जिल्हा परिषदेच्या क्षेत्रात असलेल्या कोल्हापूर पध्दतीचे बंधा-वाची देखभाल व दुरुस्ती शासनाच्या प्रयत्नात अदिशानुसार संबंधित बंधा-वावरील जलसंधारणाचा पाण्या वापर सहकारी संस्था / ग्राम मंचात करिता अतून १०% ते २५% हे. समतेच्या योजना तूर्त सिंचन व्यवस्थापनासाठी पाटबंधारे विभागाने असल्यामुळे त्या क्षेत्राने करावयाची आहेत. म्हणून बंधा-वाची देखभाल व दुरुस्ती तसेच बंधा-वांना योग्य वेळी फर्या घालणे व पावसाळ्यापूर्वी काटणे ही कामे जिल्हा परिषद व लघु पाटबंधारे (स्थानिक स्तर) क्षेत्राने [तूर्त पाटबंधारे विभागाने] करावी. पुलाच्या देखभाल व दुरुस्तीची कामे सार्वजनिक बांधकाम विभागाने करावी.

६. राष्ट्रीय हमरस्ता, राज्यमार्ग व इतर रस्त्यांची त्रेणी जाळ करताना तयार होणारे रस्त्याची वळणे काढताना अनेक ठिकाणी नवीन पूल बांधण्यात आले आहेत. त्यांच्या जवळच्या असलेल्या जुन्या पुलांचा उपयोग काही रचनात्मक बदल करून पाणी अडविण्यासाठी पुढीलप्रमाणे उपाय योजना करण्यात यावी. या कामाबाबतचा व पुढील देखभाल

दुरुस्तीसह आर्थ जलसंधारणा विभागाने करावा. तथापि या प्रकारची कामे करण्यापूर्वी जुना पूल तोडावयाचा आहे किंवा कोसे धावाजतरी आवाजी सार्वजनिक बांधकाम विभागाच्या कार्यकारी अभियंता येथेकरून घ्यावी.

नवीन पूल जुन्या अस्तित्वातील पुलाच्या डागणच्या बाजूने असे, तर जुन्या अस्तित्वातील पुलाचा उपयोग करण्यात नवीन पुलाच्या बाजूने अडथळी उदभवणार नाही. परंतु नवीन पूल जुन्या अस्तित्वातील पुलाच्या वरच्या बाजुत असेल तर मात्रा दोन्ही पुलांमधील अंतर फार कमी असू नये, असे मार्गदर्शक तत्व असावे व प्रत्येक प्रकरणाचा गुणातत्तेनुसार स्वतंत्र विचार करण्यात यावा आणि अशा प्रकारचे प्रत्येक प्रकरणाचे जलसंधारणा विभागाने सार्वजनिक बांधकाम विभागाच्या सहाय्याने हाताळावे. प्रकरणा जलसंधारणा विभागाने सार्वजनिक बांधकाम विभागकडे सहमतीसाठी पाठविलेले सार्वजनिक बांधकाम विभागाने ठरविलेल्या चेंकलिस्टमध्ये माहिती पाठवावी. ही चेंकलिस्ट जिल्हा परिषद व लघु पाठबंधारे स्थानिक स्तर विभागाच्या संबंधित कार्यकारी अभियंता यांना अर्थातच अभियंता, संकल्पविद्या मंडळ, सार्वजनिक बांधकाम विभाग, वाडणी, नवी मुंबई यांना पाठवावी व रवावी प्रत माहितीसाठी सार्वजनिक बांधकाम विभागाच्या संबंधित कार्यकारी अभियंत्यांना घावी. यासाठी आधीच अभियंता, संकल्पविद्या मंडळ, सार्वजनिक बांधकाम विभाग, कौकण भवन, नवी मुंबई यांनी उचित चेंकलिस्ट तयार करून सार्वजनिक बांधकाम आणि लघुपाठबंधारे [स्थानिक स्तर] यंत्राणेच्या सर्व मुख्य अभियंता/आधीच अभियंता/कार्यकारी अभियंता यांना प्रसारित करावी.

५. राज्यमार्ग, जिल्हामार्ग व इतर मार्गांवरील पार्श्व कलच्छेद किंवा स्लॅब कलच्छेद पावसाच्यावयाची शोषणी बंद करून पाण्याने साठविण्याबाबतची उपाययोजना करणे आवश्यक होणार नाही, कारण-

अ) असेही पावसासमूचे रस्त्यावरून पुरावे पाणी गेल्यास रस्त्याचे मोठे नुकसान होण्याचा संभाव आहे.

ब) अशा प्रकारे होणारे साठे फार लहान असतील. बाळपाभयनाने व बाजूच्या रस्त्यात पसरवा होऊन अपेक्षितका कायदा होण्याची शक्यता नाही.

क) अशाी कावे लहान व किडारलेली असल्यासूचे योग्य देखारेखा ठेवून नुकसान टाळणे फारच कठीण आहे.

६. सार्वजनिक बांधकाम खात्यातर्फे पूल बांधण्यासाठी सर्वेक्षा व अन्वेषणा पूर्ण झाले नंतर सविस्तर नकाशे व अंदाजपत्रके तयार करण्यापूर्वी सार्वजनिक बांधकाम विभागाच्या मार्ग प्रकल्प विभागाच्या कार्यकारी अभियंत्यांनी जलसंधारणा विभागाच्या संबंधित कार्यकारी अभियंत्यांना या प्रस्तावाबाबतची पूर्ण माहिती करून त्या ठिकाणी पूल कोठे बांधारे करणे शक्य आहे काय, याबाबत माहिती घ्यावी व नंतरच पुढाचे आराखडे अंतिम करावेत. तांत्रिक मान्यता देणा-या सक्षम अधिका-यांनी तांत्रिक

मंजूरी देण्यापूर्वी याबाबतची प्रतीता झाल्याबद्दलची जात्राी करून घ्यावी.

९. जिल्हा परिषदा व लघु पाटबंधारे[स्थानिक स्तर] क्षेत्राच्या अधिका-यांनी कोल्हापूर पध्दतीचे बंधा-यांच्या योजनेसाठी अन्वेषण पूर्ण केल्यानंतर सविस्तर नकाशे व अंदाजपत्रके करण्यापूर्वी जलसंधारण विभागाच्या कार्यकारी अभियंता यांनी जिल्ह्यातील संबंधित सार्वजनिक बांधकाम विभागाच्या मार्ग प्रकल्प विभागाच्या कार्यकारी अभियंत्यांना कळवून तेथे बंधारे वजा पूल हाती घेणे शक्य आहे काय याची माहिती मागवावी व नंतरच बंधा-यांच्या आराखाट्यांना अंतिम स्वस्थ द्यावे. कोल्हापूर पध्दतीच्या बंधा-यांचे प्रस्ताव प्रभासकीय मान्यतेसाठी शासनास सादर करतेवेळी या बाबींचा कटाक्षाने उल्लेख करावा.

१०. जिल्हा परिषदेला तांत्रिक मार्गदर्शक देणोसाठी अधिाक अभियंता[लघु पाटबंधारे[स्थानिक स्तर]] मंडळ यांची जबाबदारी असल्यामुळे जिल्हा परिषदेच्या कार्यकारी अभियंत्यांनी त्यांचे पूल वजा बंधा-यांचे प्रस्ताव शक्यतोचर अधिाक अभियंता यांच्यासम हाताबाधेत म्हणजे प्रस्तावात तांत्रिक त्रुटी राहणार नाहीत.

हे आदेश सार्वजनिक बांधकाम विभागाच्या सहमतीने निर्गमित करण्यात येत आहेत.

सोबत:-परिषदाकायी प्रत. [स. बी. अण्णलवार] सहाय्यक, महाराष्ट्र शासन

प्रति,

मुख्य अभियंता, लघु पाटबंधारे[स्थानिक स्तर]पेरवडा, पुणे
सर्व मुख्य अभियंता, पाटबंधारे विभाग
सर्व मुख्य अभियंता, सार्वजनिक बांधकाम विभाग
सर्व अधिाक अभियंता, सार्वजनिक बांधकाम विभाग
अधिाक अभियंता, संकल्प चिंता मंडळ, सार्वजनिक बांधकाम, दादरी, नवी मुंबई
सर्व अधिाक अभियंता, लघुपाटबंधारे[स्थानिक स्तर]मंडळ, जाली/पुणे/नाशिक/अमरावती/नागपूर/औरंगाबाद
अधिाक अभियंता, मध्यवर्ती संकल्पचित्र संघटना[दिगडी धारणे]पाटबंधारे विभाग, नाशिक
सर्व कार्यकारी अभियंते, सार्वजनिक बांधकाम विभाग
सर्व कार्यकारी अभियंता, लघुपाटबंधारे तिंचन विभाग, जिल्हा परिषद[सर्व]
लघुपाटबंधारे [स्थानिक स्तर]विभाग[सर्व]
उपसचिव[रस्ते], सार्वजनिक बांधकाम विभाग/उपसचिव[लघुपाटबंधारे]पाटबंधारे विभाग

अवर सचिव[ल. पा.]पाटबंधारे विभाग

रस्ते -१, कार्यालय, सार्वजनिक बांधकाम विभाग, मंत्रालय, मुंबई